

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Actorvm Ecclesiae Mediolanensis, Pars Tertia - In Qva, Liber Memorialis Ad
populum Ciuitatis, & Dioecesis Mediolanensis, A Beato Carolo Borromaeo
Titvli Sanctae Praxedis compositus continetur

Borromeo, Carlo

Brixiae, 1603

Quæ post casum facta sunt: & de rebus Caroli melioribus. cap. 11.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10502

ciatum putat; existimans recenti adhuc vulnere cruciamentum non effici: in facto adeo terribili nihil corpore motus, parum etiam animo videtur; sed suis, præsentibusque alijs, qui consurrexerant omnes, & accurrerant, significauit, vt sacrum opus perficerent, neque abscederet quisquam: paruerunt omnes, finemque orandi quiete fecerunt; vt commode percussor exire, per scalas descendere, atque abire potuerit. Pila ne vestimenta quidem traiecit; sed in linea tantummodo exteriori veste (rochetum appellant) impresso vestigio, & labe quadam effecta, post Carolum super panno humistrato cecidit. Pilulæ ab ore tormenti dilatatae varia loca petierunt. alia, eadem veste, tunicaque inani ictu transiecta, & exusta, itidem in pannum decidit: alia parieti adhæsit; qui contra ostium, Carolo medio, erat. reliquarum plura signa in eodem pariete apparebant. Præcacione habita discedit in cubiculum Carolus: vbi exutis vestimentis, nullum in corpore vulnus apparuit; nulla prorsus offensus; tantum notula quædam, non sine tumore, in loco verberato extabat. plumbea tela, vestes etiam demum, religiosa cura pij viri conseruarunt.

Quæ post
ealum facta
sunt, & de
rebus Caro-
li meliori-
bus.

CAP. XI.

Grauiissimo casu, nefarioque facinore statim commota ciuitas, tota fere conuenit ad ædes Archiepiscopales, ibi omnes factum obstupescunt; sceleris horrent atrocitatem; miraculum prædicant. Dux ipse accurrit illico, Carolumque amantissime consolatus, omnia pollicitus est. quæ telorum signa extabant, ea pie, studioseque visit. tum vero celeriter de sacrilego deprehendendo consultauit. Atq; in ædibus Archiepiscopalibus a secunda, vsque ad sextam horam noctis moratus, cum ex eius familia de re, & malefico quærere vellet; adducinumquam Carolus potuit, vt consentiret: & quamuis vocari religiosos

viros illi maxime probatos iussisset, vt id persuaderent; non impetrauit tamen. Duci vero Carolus gratias cum egisset; addidit etiam; priuatim sibi ducere eam illatam iniuriam: propterea velle se, vt nullo humano studio adhibito, tota Dei iudicio permitteretur; qui ea in re præsertim suam declarasset tutelam. magis cupere, vt eiusmodi studium, diligentiaque ad Ecclesiæ ius tuendum conferretur; & ad ea vindicanda, quæ in eam quotidie fiebant; ea maxime, quæ ad ecclesiam Scalensem publice commissa fuerant: vbi non ipsi priuatim; sed personæ, auctoritatisque Archiepiscopali insignis iniuria facta fuerat. tanta dissimulatione ea in re ab eo, & a Magistratibus adhibita, facile potuisse improborum audaciam alii. Quibus scite Dux respondit; in publicis controuersijs, quæ iure dirimendæ essent, Consilij, Senatusque arbitrio facere se oportere: quod proprie ad Carolum, eiusque vitam pertineret; cuius se defensorem profiteretur; id non secus, atque vitam suam sibi curæ esse. eadem sententia ad Senatorium ordinem Carolus locutus est; qui postridie eius diei officij gratia ad eum conuenit. quod idem Consilium ciuitatis, collegiaque præcipua fecere. At Dux ea ipsa nocte edictum promulgari iussit; in quo re, vt gesta erat, explicata relata, & diuini miraculi nomine appellata; qui aliquid nõssent, quod ad scelus illud pertineret, eos iussit statim, aut tridui spatio ad summum indicare; capitali, bonorumque publicationis adiecta pœna, si non facerent. impunitatem præterea indici, nisi ipse auctor flagitij esset, pollicitus; præmium quoque proposuit, absolutionem duorum damnatorum exulum, & aureorum duo millia. triduo fere portas vrbs clausas haberi iussit. cauponesque omnes eorum nomina deferre, qui feria quarta in eorum diuersorijs ad primam

nam noctis horam morati effent. literis statim missis, edixit prefectis, tum qui vrbes prouincię custodiunt, tum qui arces tenent; vt omni diligentia, hominem nefarium conquirerent. alia fecit diligenter ad hominem aliquo modo eruendum. custodiam eius armatam, cum recusasset Carolus, hora tamen supplicationis consueta mittebat ad palatium Archiepiscopale; ianuamque custodiri iubebat, donec occluderetur. Ipse frequentissime, atque amicissime Carolum adibat; ea quemadmodum dicebat, de causa, vt omnes intelligerent, iuris quidem esse inter eos controuersiam, potestatumque dissimilitudinem; sed nõ disunctionem animorum. Carolus autem, vna cum clero de more sacros ordines duxit, ad agendas de accepto beneficio gratias; quem frequentissimus pie admodum, atque amanter populus persecutus est: vt velleo signo satis indicaret, quam charam haberet vitam Pastoris sui. Paulo post Carinianum se contulit, ad Carthusiensem monasterium vrbi propinquum; vt quem ferre posset, ex diuina voluntate, vel deberet eiusmodi euentus fructum; clarius, atque vtilius in loco solitario videret. Facto autem accurate descripto, & ad Pontificem missio: ipse literas adiunxit huiusmodi.

Quod mihi ante tres dies accidit, Ormanetus exponet Sanctitati tuę. id auribus tuis molestum erit: sed Domini Dei nostri misericordiam etiam indicabit, quę vsus est, in me haud vsitata ratione protegendo. neque id mea, qui nihil eiusmodi sum metitus; sed vel loci, officijque mei gratia; vel vt longius, quod mihi opus est, ad penitentiam temporis spatium daret: aut vero alijs de causis, quę nobis curiose inuestiganda non sunt. est igitur

hac in re potius, vnde lateris, quàm molestiam capias. Equidem Deo gratias ago; speroque non sine fructu hoc fore honoris, & glorię diuinę. Sanctos pedes tuos osculor, tibi que omnia bona precor.

Ad ea respondit Pontifex sua manu: Malis hoc semper in more fuisse iam inde ab ipsius Abeli tempore, insectari iustos: sed dum nocere illis conati sunt, profuisse potius; sibi vero obfuisse. dolere se maxime quorundam cœcitatem, qui contra se ipsos laborarent; seque eò paulatim demitterent, vnde non esset exitus. gratias Deo egisse; quòd talem virum sibi seruasset; & demonis conatum fregisset. non solum Dei fiducia, sed diligentia etiam vteretur in se custodiendo. vindicturam id sceleris diuinam maiestatem, vt solet, in tempore. Deum oraret per se; & per alios, vt cœcis lumen daret. Verum allato Romam nuncio, magnus tota vrbe motus, magna fuit admiratio. Pontifex in Cardinalium cõuentu ea de re verba fecit: casum deplorauit ita scilicet euenire cum ij qui potestates, & imperia regunt, odium in Episcopos, aut alienam voluntatem ostendunt; improborum animos in eos, furoremque confirmari. hortatus est denique, vt de tanto viro per miraculum seruato Deo gratias agerent. tum vero suo nomine Catholico Regi negotium grauius commendari iussit; vt ad prouincię Mediolanensis rectores, pro rei grauitate mandata daret. Nuncio item in longinquas vsque prouincias celeriter fama perlato; confluxere vndique Regum, Principum, priuatorumque litterę; quę ex sceleris atrocitate, & ex felici euentu, dolorem, gaudiumque miscebant. alij teterrimam hominis mentem, qui commiserat, asperamque temporum conditionem deplorare: alij Caroli sanctitatem, re-

ctiss.

Etissimamque mentem prædicare; alij
 diuinam benignitatem celebrare, in
 suis seruandis; miraculisq; etiam no-
 stræ ætati concedendis. grauissimum
 multi argumentum efferre; quod
 constanter omnino agendum sit Dei
 ministris; quidquid eorum officij est,
 tam perspicuo Dei patrocínio. in-
 geniose quidam proferebant, aman-
 tissime gratulantes, Deoque gratias
 agentes; quòd eodem tempore Deus
 & martyrij laudem, viro sibi, & Ec-
 clesiæ prorsus deuoto dedisset; &
 martyrem mirifice sibi seruasset. ne-
 scire se dicebat M. Antonius Amu-
 lius Cardinalis; vtrum maiori mira-
 culo corpus a vulnere, an animum a
 terrore liberum, Carolus ex horri-
 bili casu retulisset: vtrumque certe
 magnum sibi videri miraculum. Qui
 busdam etiam fuit in prouerbio; li-
 neam Caroli vestem esse quauis lori-
 ca duriolem. Eius cognati Principes
 viri, proximi, & longinqui, custo-
 diam, potentiamque suam pollice-
 bantur. Religiosæ, piæque Congre-
 gationes sacra munera assidue obi-
 bant, gratijs Deo agendis, auxilio-
 que diuino in posterum implorando:
 nam multi ex amicis post euentum
 magis, quam ante multo metuebant.
 At fuere etiam, qui dum cauti, atque
 intelligentes videri peruerse vellent
 in maximam inciderent temeritatē;
 Caroli illud fuisse artificium, vt si-
 bi opinionem quæreret sanctitatis.
 Carolus cum de se custodiendo mo-
 neretur; facturum se dicebat, non ar-
 mis tamen; atque ea tantum cautio-
 ne, quæ pastorali muneri obeundo
 impedimento non esset. vereri enim,
 si secus fecisset, ne tum rebus Medio-
 lani incœptis, tum ijs quæ in alijs ec-
 clesijs forte agenda essent, magnum
 afferret detrimentum. si ipse Cardi-
 nalis, præcipua Pontificis tutela, ti-
 mere videretur; quis in ecclesiastica
 causa constantiam præstiturus es-
 set; videri namque omnibus non pri-

uata, sed publica de causa se peti.
 Cum autem a Pontifice, sibi suspen-
 sos prodere iuberetur; scire se re-
 spendebat, sibi esse correctionis causam
 sa multos offensos; sed legitimam sus-
 persionem habere nullam: ciuiliū
 iudicium disquisitione multis mole-
 stiam exhiberi, quos a maleficio valde
 alienos existimaret. Lætabatur au-
 tem: id quod optimæ custodiæ in-
 star habebat, & lucri loco non me-
 diocris; piorū precibus tunc se mul-
 to quam antea studiosius iuuari. tum
 precationem illam vespertinam ex
 eo casu maxima frequentia in ædi-
 bus suis celebrari gaudebat. Romæ
 fama erat, eò Carolum vocatum iri,
 vt pericalus subtraheretur. id cum
 ex ijs quidam audirent, qui eius ne-
 gotia procurabant; suadere Carolo
 conabantur, vt cœptis ædificijs, quæ
 multa erant, iuberet supersederi. at
 ille tum posse fieri respondit; si sua
 causa ea instituisset. Quod multi præ-
 dixerant, Caroli res, ob illum casum,
 meliore loco fore; id euenit. omnino
 est hoc diuinæ clementiæ; vt incom-
 moda suorum, saluari quadam vicif-
 situdine commodis compenset. sed
 ex se tamen etiam res aduersæ, tum
 misericordiam mouent, tum amorē;
 quod si exitum habeant felicem, at-
 que mirabilem; si cum opinione san-
 ctitatis etiam coniungantur; accedit
 etiam non mediocris veneratio. Ca-
 rolo post diuturnam, grauemq; sane
 afflictionem; post grauissimam Sca-
 lensem iniuriam, atq; periculum; post
 atrocissimum tormenti casum, mira-
 biliter seruato: minime mirum, si ma-
 gna fieri visa est in multis animorum
 mutatio; magna que volūtatum erga
 illum inclinatio. tum insignis etiam
 apud omnes sanctæ cuiusdam existi-
 mationis eius accessio. Mandata pri-
 mū a Rege Duci sunt allata: ecclesiæ
 restitueret, quæ edicti illius causa ab-
 lata erant. tum ultum Scalensem sibi
 maxime improbari: temerarios illos,
 qui

qui se cum gladijs Carolo opposue-
rant, diligenter perquireret, suppli-
cioque afficeret. præsertim vero de
nefario homine inuestigaret, qui fa-
cinus execrabile, sic enim appellabat,
committere ausus fuerat. tantum ab-
esse, vt Caroli iurisdictioni vellet exi-
mi Scalense collegium; vt potius ad
illud visendum, resque illius compo-
nendas hortaretur, rogaretque. in
omnibus Caroli difficultatibus para-
tum se ad eius defensionem præbe-
ret. placuisse sibi admodum, quid-
quid officij, erga illum in eo casu præ-
stiterat. si quid etiam amplius addi-
derit, incertum est. Internuncijs cer-
te, ac vniuersi Dominicani ordinis
Antistes Vincēcius Iustinianus; quem
Pontifex ob Mediolanensia, & alia
negotia generis eiusdem ad Regem
legauerat, plura scripserunt de opti-
mo Regis in ijs factis omnibus iudi-
cio, optimaque in Carolum volunta-
te. Ijs vero mandatis animum suum
Dux amicissimum adiungens: graui-
illa in primis ecclesiasticæ iurisdic-
tionis impedimenta, quæ adhuc perse-
uerabant; sustulit: nam & Pontifex
ita voluerat; hominemq; monuerat;
anathematis penam sacris legibus in
violatores Ecclesiasticæ libertatis san-
citam edicti promulgatione eum in-
currisse. quæ in re Pius Princeps eam
ostendit pietatem; adeoque commu-
nicatione rerum omnium ad præscri-
ptum canonum abstinuit; vt cum ad
lustrandos equitum ordines prodire
necesse esset; statum sibi sonitus tor-
mentorum plausum, ac salutationem
interdixit. Præterea, qui sacra com-
munionem olim exclusi erant, suppli-
ces eo se vinculo liberari petierunt.
ij cum absolutionem Romæ Carolo
iuuante, antea petiissent; postea ve-
ro destitissent, causati, quod Regia
auctoritate ita iussum erat; Carolus
pij Regis iniuriam sentiens, in Hi-
spaniam scripsit; vnde responsum tu-
lit, contra mentem Regis id esse pe-

Pars III.

nitus. Itaque extracto ante fores Ba-
silicæ maioris paulo editiori tabula-
to, pridie Natalis diei Domini, abso-
lutionem Aduocato fiscali, & No-
tario, stata iureiurandi obligatione
prius obstrictis, solenari ritu imper-
tiuit. tum de canonicis pœnis, ea-
rumque vi, ac grauitate, sermonem
habuit ad populum. Iudex autem il-
le, Senator interim factus, cum a Ca-
rolo postulasset, vt Alexandriam pro-
ficisci, ibique cognatorum nuptijs in-
teresse liceret, neque impetrasset; ni-
hilominus profectus, nocte post epu-
las consecuta, morbo correptus, pau-
cis diebus interierat. cuius cum euen-
tu pij viri casum obseruarunt vnus
ex tribus qui Romam Pontificis ius-
su vocati fuerant. is cum errore quo-
dam, nescio qua ratione, fixe inuito,
omnium maxime Carolo repugnare
videretur; in eum siue corporis, si-
ue animi morbum per id tempus in-
cidit, vt admodum accerbam vitam
ageret; suspicatusque demone se ali-
quo vexari, adhibitis sæpius per sa-
cerdotem sacris exorcismis; non mul-
tò post eodem modo, semper vexa-
tus, abiit e vita. Alij demum in ea-
dem causa fuerunt, quos calamitati-
bus suis, posterorum infelicitate va-
rie mulctatos, Deo, & Ecclesiæ pœ-
nas dependisse multi crediderunt.
Scalenses canonici, qui contempta
Caroli sententia, diuina officia, ce-
lebriore ritu, cantuque, quamquam
populo pie abstinentes, celebraue-
rant; diuque in contumacia perman-
serant; ad sanitatem demum redie-
re. At eorum Præpositus, quamuis
non magna culpa, absolutionem sta-
tim postulauerat supplex; & ea pro-
foribus Ecclesiæ Sancti Fidelis a Ca-
rolo accepta; Archiepiscopi se aucto-
ritati obnoxium esse, publice profes-
sus erat. Carolus Pontificem depreca-
tus, vt clementer cum canonicis age-
ret; efficere non potuit, vt dignas ille
omitti pœnas consentiret. iudicium

Dd tamen

1570.

tamen omne Carolo ipse permisit. ne multa; eos erratum suum publice confessos, supplicesque, ante fores ecclesie maioris, Carolus magna celebritate, solenni ritu, anathematis vinculo liberavit, die dominica, Nonas Februarij M. D. LXX. qui deinde in ecclesiam ad altare maius adducti, in ipsius, futurorumque Archiepiscoporum sese potestate esse professi sunt; ac divina sibi, ecclesieque sue restitui summissis postularunt. Inter alia Carolus id imposuit, vt quotannis ad decem annos, in natali Mariae Virginis die; qua maioris ecclesie precipua est celebritas; dum Missae sollemnica celebrarentur, collegium vniuersum, ad eiusdem ecclesie altare maius, rite, atque ordine veniret; vbi ad pedes Archiepiscopi abiecti veniam peterent; eiusque potestatem in se publice faterentur. Ius, legitime agendi in eos, referuauit, qui sibi, armatis etiam viris accersitis, restiterant. demum apta cõcione habita, ad eorum ecclesiam ordine, celebrique apparatus processit: coemeterium, qui facinoris fuerat locus, rite expiauit; ecclesiam ingressus, inter canentium clericorum hymnos, stans carimoniis populo benedixit. Ita eo quidem tempore cum canonicis actum est. postea contra eos, qui restiterant iudicium diu est agitatum: pluresque ex ijs in carcere habiti: quorum causam, cum Caroli itidem arbitrio, vel ipsis canonicis enixe postulantibus, Pontifex integre permisisset; ea tamen conditione, vt beneficijs priuarentur; seuerisque punirentur: impetrauit nihilominus Carolus, vt omnia canonis seueritate; paterna potius animaduersione, quam legitima poena castigaret; homines praesertim, qui pie admodum veniam petebant, Barbestus auctoritate Pontificia vincetus eum esset; ita ab omnibus desertus erat, vt nemo pro eo verbum facere auderet. sed eius casum miseratus Carolus, tũ

publice declarauit, licere eum defendere; tum etiam per Ormanetũ Pontifici vehementer commendauit; orauitque, ne eas poenas miserum hominem dependere vellet, quibus alioqui eius erat digna temeritas. exilio cum esset multatus; ei nos postea ab amicis rogati ab Caroli clementia reditum impetrauimus.

Paucis diebus post nefarium facinus ab apostata commissum, venit ad Carolum Bartholomaeus ex Praepositis ordinis Humiliati genibus nixus incerto vultu, quaedam se habere ait cum eo secreto communicanda. surgere, dicereque iussus, qua haberet; plura loquitur de alio quodam negotio: tum addit grauius restare: scelus illud, vt ipse putabat, commissum fuisse a sui ordinis fugituo, qui etiam Braidenſe argentum furatus erat, nomine Hieronymo: eum enim, se praesente, sapius ea de re cum Praeposito Vercellensi egisse; petijſſeque etiam ad id pecuniam; quam Vercellensis tamen negauerat; immo reprehenderat eius consilium; hominemque vt ad ordinem suum rediret, hortatus erat. Id cum audisset Carolus, minime sibi fieri verisimile respondit: quoniam Hieronymum illum proprie nulla in re vnquam offendisset. post multa; ita Bartholomaeus discessit, vt se certo rem scire negaret; sed ita conijcere ex ijs, qua audierat, Vercellensis, & Hieronymi colloquijs. addidit sperare se, Hieronymum ipsum post mensem affuturum; & ad ordinem reuersurum: tum facile eum comprehendi, & de re tota inquiri posse: se autem de illius aduentu Carolo nunciaturũ. Quae a Bartholomaeo acceperat, eorum quidquam se nosse Carolus nemini prorsus significauit: alijs alia suspicantibus, nihil aliud dicebat; quam vt ne temere de quoquam iudicaret. Cum rerum suarum causa Carolum Bartholomaeus adijſſet, iudicium repetit: religionis se causa testatus est iudi-

Punitione
qui scelus
in Carolum
comiserant.
Cap. XII.